

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ**  
**УНІВЕРСИТЕТ**  
Педагогічний факультет  
Кафедра філології

**ФОРМУВАННЯ ГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 1**  
**КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

**Кваліфікаційна робота**

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 11-451 групи  
Спеціальності 013 Початкова освіта  
Спеціалізація: українознавство  
Освітньо-професійної (наукової)  
Програми Початкова освіта  
Дурненко Анастасія Андріївна  
Керівник к.філолог.н.,доцент Сугейко Л.Г.  
Рецензент к.пед.н.,доцент Пермінова Л.А.

## Зміст

<b>ВСТУП</b> .....	3
<b>РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи графічної компетентності учнів 1 клас</b> .....	6
1.1. Психолого – педагогічні особливості процесу навчання письма шестирічних учнів.....	6
1.2. Загальна характеристика каліграфії як науки про красиве письмо.....	9
<b>РОЗДІЛ 2. Методика формування графічних умінь і навичок учнів 1 класів</b> .....	13
2.1 Методи та прийоми каліграфічного письма .....	13
2.2 Особливості письма в букварний період.....	22
2.3 Структура уроку букварного періоду.....	36
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	39
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	41
<b>ДОДАТКИ</b> .....	44
Додаток А. Конспект уроку з української мови для учнів 1 класу на тему "Звук (б), буква «Бе» ".....	44
Додаток Б. Коментар написання великих і малих літер українського алфавіту.....	50
Додаток В. «Кодекс академічної доброчесності».....	53
Додаток Г. Довідка про перевірку на текстові збіги.....	56
Додаток Д. Звіт про повторну перевірку кваліфікаційної роботи на унікальність.....	57

## ВСТУП

Каліграфія, або краснопис, є мистецтвом гарного письма – від шкільних прописів до виразних, креативних композицій. Писемність пройшла довгий шлях розвитку й удосконалення багатьма народами.

У молодшому шкільному віці учні починають опановувати писемну знакову систему, важливу і для успішного навчання, і для подальшої трудової діяльності. Необхідною умовою оволодіння цією системою є формування графічних навичок.

Згідно з Державним стандартом початкової загальної освіти формування графічної компетентності, техніки письма є важливою складовою початкового навчання. Необхідно прагнути, щоб письмо молодших школярів було охайним, розбірливим, оскільки це має не лише суто практичне значення, а й значний виховний та розвивальний потенціал.

Над уникненням труднощів у каліграфії працювало багато вчених: Д.Б. Ельконін, О.В. Запорожець, Н.С. Пантіной, Н.М. Пантіной, В.А. Трунова, Н.О. Воскресенська, І.В. Цєпова і доводили, що дитина старшого дошкільного віку, як у фізіологічному, так і в психологічному відношенні готова до сприймання нових видів орієнтовно - дослідницької діяльності і на її основі до засвоєння складніших рухових навичок, до яких належать і навички письма.

Зазначимо, що графічні навички не зводяться лише до виконання системи вправ, які необхідні для формування у школярів автоматизованих умінь графічно зображати за допомогою літер слова і речення, а потребують розв'язання низки навчально-виховних завдань (вироблення охайності, самостійності, упевненості, дисциплінованості тощо) і психолого - дидактичних питань, пов'язаних з теоретичним обґрунтуванням проблеми просторової орієнтації, оволодінням учнями

прийомами кодування вихідної вербальної інформації в умовно-графічну форму її виразу на різних етапах навчання і розвитку дитини.

Типова освітня програма під керівництвом Р.Б. Шияна у змістовій лінії «Взаємодіємо письмово» орієнтує учнів до реальної писемної практики, зокрема за допомогою цифрових пристроїв та в режимі онлайн. Результатом такої роботи є базові вміння створювати писемні висловлювання у реальному та віртуальному просторі та редагувати їх.

Навчання грамоти досліджували: М.Вашуленко, М.Наумчук, М.Захарійчук та інші.

Таким чином, важлива роль формування графічної компетентності у здійсненні підготовки до опанування писемної грамотності, потреба удосконалення змісту і методів навчання рідної мови у початковій школі, недостатня науково-методична розробленість проблеми розвитку графічних умінь молодших школярів визначили актуальність проблеми та вибір теми дипломної роботи: Формування графічної компетентності в учнів 1 класу закладів загальної середньої освіти.

**Мета дослідження** – розкрити особливості формування графічних навичок молодших школярів.

**Об'єкт дослідження** - процес формування графічних умінь в учнів 1 класу закладів загальної середньої освіти.

**Предмет дослідження** - методичне забезпечення формування графічних умінь і навичок молодших школярів.

**Завдання дослідження:**

- дослідити психолого – педагогічні особливості процесу письма шестирічних учнів;
- з'ясувати ступінь розробки досліджуваної проблеми в лінгвометодичній та психолого-педагогічній літературі;
- обґрунтувати методичні умови формування у учнів 1 класу графічних умінь;
- розглянути особливості письма в букварний період.

**Методи дослідження:** вивчення літературних джерел з обраної теми, у тому числі аналіз і синтез передового педагогічного досвіду, узагальнення опрацьованого матеріалу, експериментальна перевірка формування графічної компетенції у учнів 1 класах закладів загальної середньої освіти.

**Практичне значення** роботи полягає в аналізі методики навчання учнів графічних умінь в експериментальному визначенні графічної компетенції у учнів 1 класу.

**Апробація** – робота була розглянута та обговорена на засіданні кафедри філології.

**Структура роботи** включає вступ, два розділи, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

## **РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи графічної компетентності учнів 1 клас**

### **1.1. Психолого – педагогічні особливості процесу навчання письма шестирічних учнів**

Протягом першого року навчання в учнів мають сформуватися технічні навички письма (уміння користуватися засобами письма, орієнтуватися на сторінці зошита у його розліновці), графічні навички (уміння правильно зображати всі рядкові і великі літери алфавіту, поєднувати їх між собою), а також початкові орфографічні навички (уміння записувати без пропусків і заміни літер слова, вимова і написання яких збігаються, з опорою на звуковий аналіз)[2; с.64].

Процес письма для першокласників складається з цілого ряду вмінь, кожне з яких вимагає спеціальних вправ для їх відпрацювання.

Вчитель, який навчає шестирічних школярів, повинен враховувати психофізіологічні особливості дітей цього віку. Недостатня розвиненість дрібних м'язів кисті руки, слабка рухливість їх, недосконала регуляція окремих рухів, низька витривалість до навантажень є причиною більш повільного і менш стійкого письма у шестирічних дітей порівняно з семирічними[12; с.11].

Окрему складність для шестиліток становить і сам аналіз графічної поелементної будови літери, що виявляється в недописуванні окремих елементів або додаванні зайвих, у графічному спотворенні букви в результаті неправильної аналогії з іншими. Частіше, ніж у семирічних школярів, трапляються випадки дзеркального зображення літер[12; с.12].

У період навчання грамоти стійкими також можуть бути помилки фонетико - графічного характеру — на пропуск, заміну і перестановку букв у словах, пов'язані з недостатньою увагою до звукового і звукобуквеного аналізів.

Навичка письма є синтетичною. Вона складається з цілого ряду вмінь, кожне з яких на етапі початкового оволодіння вимагає спеціальних вправлянь.

До них належать вміння[2;с.18]:

- писати вивчені букви з дотриманням правильного зображення всіх їх елементів;
- з'єднувати букви між собою, враховуючи графічні особливості кожної пари сусідніх літер;
- виконувати звуковий аналіз слова, правильно встановлюючи послідовність у ньому звуків;
- переводити звукові образи в графічні.

Враховуючи складність для шестирічних дітей такого комплексу дій, виконуваних майже одночасно, слід окремі з них, наприклад звукобуквений аналіз слова, запроваджувати як вправи підготовчого характеру із застосуванням розрізної азбуки, що є для дитини також однією з форм письма - графічного зображення складу, слова.

Робота над звуковою структурою слова у зіставленні з графічною (перекодування звукових одиниць мови у графічні знаки) має бути складовою частиною всіх без винятку уроків письма в період навчання грамоти. Ця робота є, по суті, продовженням тієї, що була розпочата на уроці читання, присвяченого тій чи іншій букві[2; с.45].

Як і в процесі оволодіння початковою навичкою читання, на уроках письма (після того як діти засвоять рукописну форму нової літери) основною одиницею діяльності має стати склад у формі злиття приголосного звука з голосним.

Складовий принцип української графіки має стати в основі формування графічної навички, що забезпечити не тільки каліграфічне, а й грамотне письмо[3].

Програма з навчання грамоти передбачає деяке відставання у виробленні в шестирічних першокласників графічних навичок письма, які вимагають більшої затрати відповідних м'язових, фізичних зусиль порівняно з навичкою читання.

Тому вчитель не повинен форсувати швидкість письма, не прагнути забезпечити синхронність в оволодінні тією чи іншою буквою на уроках читання і письма, як це має місце переважно в роботі з семирічними першокласниками.

У формуванні графічної навички письма спостерігаються такі технічні етапи, відображені у відповідному навчальному посібнику — Зошиті з каліграфії[23]:

а) підготовчі вправи, спрямовані на оволодіння вмінням тримати ручку, орієнтуватися в графічній сітці зошита, координувати рухи вістря ручки в межах верхньої і нижньої ліній робочого рядка (штрихування контурів фігур, обведення трафаретів, поданих пунктирними лініями, проведення прямих, ламаних і кривих ліній);

б) засвоєння основних елементів літер: короткої і довгої прямої палички, паличок з закругленням угорі і внизу, паличок з петлями, лівого і правого півовалів, овалу;

в) письмо окремих рядкових літер, які складаються виключно з елементів, опрацьованих у підготовчий період;

г) засвоєння правил поєднання букв у склади і слова; письмо складів і буквосполучень, слів;

д) відпрацювання плавного, ритмічного письма.

З 35 хв уроку з шестирічними учнями на суто графічні вправи відводиться від 15 до 20 хв. Тільки під кінець навчального року на письмо може витрачатися близько 25 хв уроку. За цей час шестирічні учні можуть зображати на сторінці зошита 60—75 графічних знаків.

Отже, процес навчання дітей письму має ґрунтуватися на міцних науково-методичних та психологічних знаннях учителя, оскільки від



того, який рівень сформованості навичок письма в молодших школярів залежить ефективність здійснення мовної освіти.

Виконання технічних вимог письма – один із факторів прискореного формування графічної навички.

## **1.2. Загальна характеристика каліграфії як науки про красиве письмо**

*Каліграфія* – це мистецтво розбірливо, чисто і красиво писати. На позначення цього терміна колись вживалися й інші назви: краснопис, чистописання[18].

Історія писемності — це історія еволюції естетичних понять, що розвиваються в рамках технічних навичок, швидкості передачі інформації і матеріальних обмежень людини, часу і простору. Стиль листа, звичайно описуваний як шрифт, рука або алфавіт.

Сучасна каліграфія досить різноманітна — від побутових рукописних написів на листівках до високого мистецтва, в якому експресія написаного рукою знака не завжди народжує чіткі літерні форми.

Класична каліграфія значно відрізняється від шрифтових робіт і нестандартних рукописних форм, хоча каліграф повинен вміти робити і те, і те; літери склалися в такі форми історично, але при цьому вони здебільшого спонтанні й завжди народжуються в момент письма.

На зразки каліграфії можна натрапити в релігійному мистецтві, графічному дизайні, у написах, висічених на каменях, та в історичних документах. Сучасні варіанти каліграфії трапляються на графіті, у вигляді шрифтів і рукописних логотипів.

В Україні, як і в інших країнах, каліграфію використовують на телебаченні як оформлення, на запрошеннях, листівках і весільних

привітаннях, свідоцтвах про народження та в інших документах, де передбачається писати від руки.

В часи наших прадідів була навчальна дисципліна - чистописання, тобто каліграфія. І це чистописання давалося школярам нелегко, бо писали перами та чорнилом.

Ми самі все менше уваги приділяємо нашому почерку. Мабуть, тому, що в людському житті панує друковане слово. Навіть спілкуємося на відстані все частіше не листами, написаними від руки, а надсилаючи факси, повідомлення електронною поштою чи «есемески» на мобільний телефон.

Робота над каліграфією, технікою письма — важлива складова навчання мови. Формування графічних навичок учнів розпочинається з перших уроків навчання грамоти й продовжується протягом усього періоду перебування дитини в початковій школі[18].

Учень, який володіє мистецтвом каліграфічного письма, - грамотний, у нього сформовані граматичні уміння.

Навчаючи дітей каліграфії, вчитель мусить постійно прагнути того, щоб дати їм необхідні знання і навички правильного і розбірливого, красивого і грамотного письма, бо від цього великою мірою залежать подальші успіхи в навчанні.

Під час навчання першокласників грамоти і правопису вчитель стикається з багатьма нерозв'язаними питаннями, що пов'язані головним чином з неоднаковим розумовим розвитком і підготовкою дітей. За таких умов і виникає необхідність врахування цієї різниці в розвитку мислення дітей, пам'яті, уваги, умінні слухати й бачити, писати[18].

У типовій освітній програмі, розробленій під керівництвом О.Я. Савченко у змістовій лінії «Взаємодіємо письмово» говориться, що учень 1 класу повинен називати і розбірливо писати всі рукописні малі

й великі літери українського алфавіту, дотримуючись графічних, технічних, гігієнічних вимог[16].

Першокласник здатен розрізняти друковане і рукописне письмо; списувати слова і речення з друкованого і рукописного тексту; писати під диктування слова, речення з 3-4 слів; добирати й записувати назву малюнка, заголовок до тексту (з допомогою вчителя); складати й записувати речення за ілюстрацією, життєвою ситуацією (самостійно та з допомогою вчителя)[16].

Школяр повинен дотримуватися культури оформлення письмових робіт; перевіряти написане; виявляти і виправляти недоліки письма (графічні, орфографічні, пунктуаційні) самостійно чи з допомогою вчителя[16].

Формуються і розвиваються навички письма. Створюються власні письмові висловлювання.

Навчаючи дітей письма, вчитель мусить постійно прагнути до виконання різних видів завдань[21]:

- знаходити основний рядок, верхню та нижню, похилу, міжрядкові лінії;
- зіставляти та порівнювати письмо великих і малих букв, знаходити спільне відмінне у рукописних буквах;
- навчити писати букви простих і складних накреслень;
- списувати з друкованого та рукописного текстів.

Методика каліграфії як навчальний предмет розкриває різноманітні методи, прийоми і способи в навчанні письма, закономірність розвитку техніки письма в молодшому і старшому віці, її знання дає змогу запобігти помилкам при написанні буквенних елементів, букв, слів, речень. Методика містить також різноманітні поради щодо виправлення неохайного, неправильного почерку[11; с.64].

Каліграфія, як і методика її викладання, - невід'ємна і складова частина цього предмета. Вона тісно пов'язана з психологією дитини

молодшого віку, особливостями її уваги, мислення, пам'яті тощо. Безпосередній зв'язок цей навчальний предмет має з графікою, педагогікою, фізіологією, сучасним мовознавством і передовою шкільною практикою. Тому вивчення будь-якого практичного питання слід пов'язувати з відповідними правилами, що їх визначає методика.

Каліграфія має також зв'язок з усіма іншими предметами, що викладаються на факультетах підготовки вчителів початкових класів, адже під час виконання будь-якого письмового завдання чи певної справи майбутній педагог мусить писати каліграфічно, тобто і грамотно, і охайно, і гарно.

## РОЗДІЛ 2. Методика формування графічних умінь і навичок учнів 1 класів

### 2.1. Методи та прийоми каліграфічного письма

Перед педагогом, який навчає першокласників письма, постає питання про те, як організувати роботу на уроці з цілим класом, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня, як залучити до продуктивної діяльності всіх учнів одночасно.

В оволодінні технічними, графічними та початковими орфографічними навичками письма першокласниками шестирічного віку важливого значення набуває організація ефективної пізнавальної активності школярів, плідної взаємодії вчителя й учнів у структурі методу.

При ознайомленні з літерами на уроках письма вчитель використовує одночасно сукупність декількох методів, щоб забезпечити цілісне сприймання матеріалу учнями. На сьогоднішній день сучасній науці відомі такі методи навчання письма[25]:

- копіювальний;
- лінійний;
- тактовий;
- аналітико – синтетичний;
- генетичний;
- асоціативно – порівняльний.

*Копіювальний, або стигмографічний* метод навчання письма відбувається таким чином: вчитель пише злегка олівцем у зошиті букви у певній послідовності, а школярі механічно наводять їх чорнилом, не вдаючись при цьому до аналізу елементів літер, отже, не формуються свідомі навички і не розвивається усне мовлення першокласників. Не

вироблені настанови щодо певної послідовності написання великих та малих літер[25].

Навчання з цим методом не виправдовує себе тому, що[25; с.27]:

- 1) по –перше, учні бездумно водять ручкою по готових зразках;
- 2) по –друге, повільно засвоюють письмо букв, складів, слів;
- 3) по –третє, письмо не є свідомим, а отже не має впевненості у правильності написання, коли учень сам повинен прописувати літери;
- 4) по –четверте, повільне письмо не сприяє виробленню навичок швидкого письма.

Однак, попри негативні сторони методу, встановлено, що копіювальний метод усе ж полегшує дітям оволодіння руховими навичками, оскільки дрібні м'язи руки перебувають у стані розвитку, у них повільніше відбувається усвідомлення, перекодування одиниць мови в графічні знаки.

Сутність *лінійного методу* полягає у навчанні дітей письма по лініях графічної сітки (розліновки), надрукованої в зошитах.

Письмо в зошиті по лініях графічної сітки полегшує насамперед засвоєння правильного написання літер (висоти та ширини букв, їх нахилу, певних інтервалів між буквами, словами; правильне поєднання літер між собою). Саме графічна сітка допомагає вчителю легко пояснити написання будь – якої букви, вона сприяє і розвитку окоміру дитини, виробленню плавності письма.

Лінійний метод, має і свої недоліки. Коли учні вже навчилися повільно писати великі та малі літери, набули навичок похилого письма, тоді сітка зошита починає гальмувати процес письма, надмірно обмежує своїми рамками рух пальців, а густина сітки стомлює зір[18].

*Тактовий, або ритмічний* метод широко використовується при навчанні методики письма в першому класі. Уже починаючи з перших уроків письма, в учнів виробляється індивідуальний темп: одні пишуть

швидше, інші – повільніше. Для того, щоб привчити першокласників одночасно починати і закінчувати написання і вживається тактове письмо. Вчитель поступово привчає дітей переходити від повільного до більш прискореного письма. Але тут слід пам'ятати, що темп письма прискорюється поступово в залежності від того, як учні встигають писати. Тому вчитель не повинен поступатися правильністю письма заради його швидкості[26].

Перед тим, як запровадити письмо під такт чи лічбу, вчитель знайомить учнів з письмом даної букви, звертає увагу на те, щоб школярі добре засвоїли послідовність її написання, прописавши 1-2 рядки. Переглянувши написане та виправивши помилки в написанні літери, вчитель пропонує далі приступати всім класом до написання цієї літери під лічбу. Лічба дається на ті основні елементи букви, що пишуться зверху вниз, а ті, що пишуться знизу вгору до рахунку не входять і пишуться під протяжний звук «і»[26].

Ритм письма запобігає поривчастим та поспішним рухам руки, поліпшує організованість у роботі першокласників та вирівнює темп письма. Він допомагає встановити ритм пальців, необхідний для написання цілого ряду букв чи слів. Тактовий метод можна використовувати залежно від ходу уроку, але не більше 5-7 хвилин з перервами. Лічба дається з орієнтацією на середнього учня.

Отже, *ритмічний*, чи *тактовий* метод має своє позитивне значення, хоч і відіграє допоміжну роль у формуванні навичок швидкого письма. Він більше корисний як засіб поступового переходу до прискореного письма.

*Аналітико – синтетичний* метод – це метод читання – письма, який ґрунтується на принципі від звуку до букви. В основі методу дві взаємопов'язані мислені операції: аналіз і синтез. Основою навчання читання і письма є звук, однаковою мірою застосовується аналіз

(членування слова на склади, звуки) та синтез (об'єднання звуків, букв у склади, слова, читання і запис їх)[18].

Щоб засвоїти структуру літери, діти повинні вміти «розкласти» її на частини (елементи), навчитися їх правильно писати, а потім вміти правильно з'єднати, утворюючи букву.

Метою аналітико – синтетичного методу є засвоєння конфігурації літери на основі знання її по елементній структурі та вмінь правильного поєднання елементів у букву.

Цей метод застосовується в період навчання грамоти за букварем. За цим методом проходить навчання письма в цілому, а вивчення написання букв – у тій послідовності, яка подається в букварі для навчання читання, оскільки навчання читання і письма відбувається паралельно і являє собою єдиний цілісний процес навчання грамоти. Так, діти вчаться писати малі й великі букви відповідно до вивчення звуків за букварем. Написання великих букв складного накреслення переноситься на кінець букварного періоду[18].

*Генетичний* метод характеризується такими особливостями у вивченні письма літер від найпростішої до найскладнішої по групах. За генетичним методом малі та великі букви українського алфавіту залежно від подібності їх елементів і складності написання поділяють на групи – малі літери на 6, а великі – на 5 груп. Написанню букв передують вивчення назви і форми елементів[26].

*Асоціативно – порівняльний* метод – теоретичним підґрунтям методу є висновок психологів про те, що інформація запам'ятовується швидше, якщо дитина сприймає її цілісно: за допомогою слухового, зорового, дотикового аналізаторів та рухової діяльності (найбільш оптимальною є фонові рухова активність) в процесі невимушеної ігрової ситуації.

Метою методу є засвоєння структури літери в процесі ігрових ситуацій через активне включення зорового та слухового аналізаторів на



основі виникнення асоціацій за допомогою художньо – образного та образно – рухового сприйняття; розвиток творчого мислення, мовлення, пам'яті, творчих здібностей.

Метод охоплює такі прийоми[18]:

- а) порівняння;
- б) знаходження елементів та літер у предметах, явищах навколишньої дійсності, предметів та явищ в образах графем;
- в) створення художньо – зорових образів;
- г) відтворення образів графем за допомогою рухів або фігур.

При засвоєнні асоціативно – порівняльного методу, учитель може запропонувати розглянути демонстраційний зразок, на якому можуть бути зображені друкована і писана букви, і пропонує такі завдання[25]:

1. Порівняйте друковану і писану літери. Що спільного? Що відмінного?
2. Порівняйте будову нової літери з попередньо вивченою.
3. У яких предметах «заховалась нова літера»?
4. Перетворіть плавний елемент літери «л» на ялинку; «м» – на морські хвилі; «я» – на вітрила яхти.
5. Прикрасьте вивченими елементами торт, шарф, писанку тощо.
6. За допомогою овалів зобразіть гусінь, повітряну кульку.
7. За допомогою вивчених елементів зобразіть кумедне обличчя.
8. Визначте характер літери, окремої лінії (за допомогою музичного супроводу).
9. Відтворіть за допомогою рухів усього тіла літеру.
10. Відтворіть букву за допомогою тілофігур.

Розглянемо труднощі, які можуть виникнути при письмі .

Найхарактернішими порушеннями, що зустрічаються в письмі першокласників є "перевертання" ними під час письма елемента або букви.

Досліджено і встановлено, що у дітей дошкільного віку сприймання форм та предметів або зображення їх на папері часто відбувається незалежно від положення їх у просторі.

Можна спостерігати, що діти охоче розглядають різні картинки, які лежать перевернуті догори нижньою частиною. Однак пізніше, в 6 – 7 років, ці явища майже повністю зникають, і перевернуті зображення в учнів зустрічаються дуже рідко[1; с.56].

На першому етапі навчання знову повертаються до перевернутого зображення предметів на папері. Такі учні при поспішному читанні окремих слів можуть читати їх навпаки: замість "і" - "зі", замість "за" - "аз" тощо.

Для усунення таких недоліків треба невідкладно виправляти змішування в написанні. Слід звернути увагу на конструктивні особливості букви.

Варто зазначити, що діти припускаються графічних похибок й іншого характеру. Так, окремі учні не лише перекручують знаки, а й "дзеркально" зображають їх. Якщо учневі усно вказати на те, щоб він виправив ці помилки, то він довго буде підправляти окремі елементи ліній, а свої помилки так і не виправить, бо він не зрозуміє. Це трапляється у дітей внаслідок незрілої просторової уяви[1].

Трапляються ще й такі помилки: вчитель пише і пояснює на дошці написання прямої палички в напрямі зверху вниз, а дехто з учнів сприймає це інакше і пише знизу вверху. Це обумовлено заздалегідь виробленим рефлексом правої руки ще до вступу в школу, коли учень без нагляду старших виконавців будь – які малюнки і прямі лінії в них проводив завжди знизу вверху[1].

Отже, узагальнемо графічні помилки, які допускають діти в 1 класі[1; с. 20]:

- нахил письма не відповідає загальному нахилу, паралельності контрольних похилим лініям зошита;
- переведення через лінію, на якій учень пише, недоведення до неї елементів малих букв;
- недоведення до середини відстані між лінійками або переведення через них елементів малих букв р, у, д, ф, з;
- нерівномірність потовщення прямих елементів малих та великих букв;
- неправильність поєднання елементів та букв у словах;
- неправильні форми букв;
- неохайність ведення зошитів, записів.

Шляхи подолання труднощів у засвоєнні навичок каліграфічного письма полягають у систематичне і цілеспрямоване застосування вчителем спеціальних завдань і вправ корекційного характеру допоможе учням позбутися вищезазначених помилок[1].

Зокрема, дітям, графічні навички яких слабо формуються внаслідок назрілого просторового сприйняття. Недостатнього розвитку окоміру, необхідно показувати початок робочого рядка і міжрядковий простір.

Обов'язковими є зразки написання букв та їх сполучень – діти порівнюють написане із зразком. Корисними є вправи на конструювання окремих елементів тих чи інших букв, переконструювання однієї літери в іншу. Весь процес здійснюється під керівництвом і з допомогою вчителя[1].

Поряд з методами у процесі навчання молодших школярів письма широко використовують методичні прийоми. Вони сприяють швидкому формуванню зорового образу, моторного стереотипу письма елемента чи літери, урізноманітнюють роботу учнів на уроці, перетворюють складний навчальний процес з письма в цікаву захоплюючу гру. На

уроках української мови можна застосовувати такі методичні прийоми навчання письма[25]:

- *«Пиши так, як я»* (письмо букви за зразком учителя);
- *письмо по контуру* (копіювання) (багаторазове обведення по пунктирних зразках);
- *письмо «сухим пером»* або тупим кінцем ручки (перед письмом літери у зошиті діти обводять за зразком вчителя на дошці літеру-зразок у верхньому кутку прописів), запам'ятовуючи початок письма, напрям руху руки тощо;
- *письмо «в повітрі»* («уявне» письмо) (вчитель стає впівоберта до класу (ні в якому разі лицем до дітей і спиною до дошки), піднімає руку з ручкою вище своєї голови і «пише» букву в повітрі; діти пишуть за зразком вчителя );
- *письмо мокрим пензлем на дошці* (допомагає з'ясувати конфігурацію літери і позбутися страху перед можливою помилкою – дошка висохла, помилки немає);
- *письмо елемента (літери) пальцем по парті* (письмо літери великого розміру в необмеженому просторі – на парті допомагає першокласникам позбутися страху, що вони не зможуть написати літеру так само гарно у вузькому рядку в зошиті);
- *письмо пальцем по спині сусіда* (допомагає зняти стрес, урізноманітнити роботу, підняти настрій);
- *письмо літери в необмеженому просторі* (альбомному листі) (допомагає дитині позбутися страху, хвилювання, невпевненості у своїх силах);
- *письмо з рукою вчителя* (вчитель бере руку учня у свою, учень відчуває силу стискання ручки, натиску її на папір, рух пальців при зображенні букви, а також увагу і підтримку вчителя; цей прийом особливо корисний для повільних, невпевнених у собі дітей);

- *обведення «літери-шершавчика»* (з наждачного паперу) (сприяє розвитку тактильних відчуттів, виробленню моторного стереотипу письма елемента чи літери);
- *калькування* (виконується за допомогою накладання кальки на зразок, поданий у зошиті).

Конструювання, моделювання з дроту, мотузочок, камінців, черепашок, природного матеріалу (квасолі, кукурудзи тощо). Прийом застосовується перед вивченням нового елемента (літери). Діти викладають на парті поданий елемент (літеру) у правильній послідовності з мотузки, камінців, роблять його з товстого мідного дроту, намагаючись точніше передати форму, тощо. Кожна спроба аналізується, помилки виправляються[2].

На відміну від початкової школи, де написання літер здійснюється за **аналітико – синтетичним методом**, відповідає частотності їх вживання в українському писемному мовленні, зокрема, в художніх творах для дітей та проходить у тій послідовності, яка подається в букварі відповідно до вивчення звуків, оскільки навчання читати і писати відбувається одночасно, а не за порядком складності написання букв, - у вищих педагогічних навчальних закладах пропонується **генетичний метод**[26].

Отже, у каліграфії виділяють такі методи як копіювальний, лінійний, тактовий, аналітико – синтетичний, генетичний, асоціативно – порівняльний.

Та використовують такі прийоми як письмо букви за зразком, копіювання, "уявне письмо", письмо мокрим пензлем на дошці, письмо пальцем по парті, письмо з рукою вчителя.

Всі ці методи та прийоми спряжують формуванню рухових навичок писання у дітей шестирічного віку. При застосуванні даних прийомів у каліграфії письмо буде послідовним, систематичним і правильним.

## 2.2. Особливості письма в букварний період

У букварний період навчання дітей грамоти уроки читання проводяться за підручником „Буквар”, в якому букви розташовані на сторінках з урахуванням частотності їх в українському усному мовленні, а на уроках письма цей принцип інколи порушується, оскільки дітям іноді треба писати складні за своєю будовою букви раніше, ніж прості.

На сьогоднішній день в Новій українській школі використовують букварі Захарійчук М. Д. , Вашуленко М. С. Вашуленко О. В., Наумчук В. І.; Наумчук М. М[4].

Навчання письма відбувається паралельно з навчанням читати, бо учні, вивчивши той чи інший звук і друковану літеру, на наступному уроці того ж дня вчаться писати прописну.

Навчання письма – це спеціально відведений час для вироблення графічних навичок. Якщо в добукварний період діти писали елементи букв, то в букварний – малі та великі букви, буквосполучення, слова і речення. Якщо мала та велика букви повністю збігаються за конфігурацією, школярі вчаться писати їх на одному уроці[3].

Генетичний метод при навчанні письму порушується свідомо. Наприклад, діти пишуть букву **а**, а ця буква належить до III групи, потім пишемо **ш** (I група), **о** (III група), пізніше **ц** (I група) і т. д[14].

Цей недолік, однак, ніяк не можна виправити, бо письмо спирається на уроки читання, а зміст сторінки букваря зумовлений віковими і психологічними особливостями дітей та принципом побудови підручника.

Можна припустити, що це негативно відіб'ється на якостях письма учнів. Щоб цього не відбулося, вчителів потрібно дотримуватись окремих правил, а саме[14; с. 29]:

1) перед написанням букви застосовувати проведення підготовчих вправ, які сприятимуть розвитку в дітей кисті руки, пальців і передпліччя, правильного проведення штриха;

2) перш ніж написати букву на дошці, доцільно розглянути її на демонстраційній картці, усно розібрати елементи;

3) пишучи на дошці, чітко коментувати письмо;

4) необхідно самому готуватись до письма на класній дошці, особливо перед написанням складних за формою букв;

5) не перевантажувати дітей під час письма. На початку букварного періоду діти мусять писати 4 – 5 рядків, а у кінці – до 8 рядків за урок;

6) письмові вправи доцільно чергувати з усною роботою на уроці;

7) систематично контролювати позу дітей за партою, положення зошита на парті, як школярі тримають ручку. Плакат „Сиди правильно при письмі” має висіти в першому класі постійно;

8) зразки письма букв, що дає вчитель на дошці чи в зошиті, повинні відповідати зразкам, які рекомендуються „Методикою...” або подані в зошитах з друкованою основою.

Слід зазначити, що в навчанні письма треба вбачати не тільки технічну сторону. Навчання письма – це складна частина навчання грамоти, бо поряд з графічними навичками діти набувають також навичок орфографії. А це вимагає від учителя розуміння основних закономірностей і особливостей цього процесу, а також високої методичної підготовки.

У букварний період вчитель привчає дітей дотримуватись певного нахилу, розміщувати букви у словах, слова в рядку. Першокласники вчаться писати букви на однаковій відстані одна від одної, між словами в реченні робити проміжок завширшки в одну букву[24].

Усі малі букви українського алфавіту поділяються на шість груп[26]:

- до I групи належать букви, які складаються з похилої палички з закругленням унизу та окремих допоміжних елементів: **і, ї, й, й, ш, ц, щ, ч, л, м, я**;
- до II групи — букви, які в своїй основі мають пряму паличку, паличку з закругленням вгорі, вгорі та внизу, а також додаткові елементи: **г, п, т, р, н, г**;
- до III групи — букви, які в своєму складі мають овал і допоміжні елементи: **о, а, б, ю, ф**;
- до IV групи — в основі яких є напівовали: **с, є, х, ж, е** та російські букви **э, ё**;
- в основі V групи букв є подовжена з петлею: **у, д, в, з**;
- до VI групи належить **ь** та російські букви **ъ, э**.

Усі великі літери алфавіту, залежно від подібності елементів та враховуючи ступінь труднощів написання їх, ми поділяємо на п'ять груп[26]:

- I групу становлять букви, що складаються з подовженої палички з закругленням внизу: **Й, Ш, Ц, Щ, Ч**;
- в основі написання букв II групи лежить подовжена з закругленням вліво: **І, Ї, Г, П, Т, У, Р, Г**;
- до III групи належать **Л, М, А, Я**;
- до IV – букви, в основі яких є овал та півовал: **С, Є, Х, Ж, О, Ю; Ф, З, Е** та російські букви **Э, Ё**;
- V групу становлять букви **Н, К, Б, В, Д**.

Таким чином, ми поділили букви на групи за подібністю їх елементів, що, безумовно, допомагає ґрунтовно засвоїти написання букв кожної групи і чітко визначити відмінності однієї від іншої.

Звичайно дехто з учителів при вивченні написання букви старається якомога більше написати рядків цієї букви, але не сполучає її зразу з іншими в складі чи слові. Це негативно впливає на каліграфічне письмо, тому що існує відрив від практики. Окремі вчителі при вивченні букв



забувають за основні елементи, не звертають уваги на вдосконалення навичок письма основних елементів, а це в багатьох випадках спотворює нову вивчену букву[25].

Одним із найголовніших завдань уроків рідної мови в початкових класах є формування молодших школярів красивого, чіткого, каліграфічного і орфографічно правильного письма.

Ці вміння починають активно формуватися в учнів у період навчання грамоти. На уроках письма, крім того, що учні оволодівають умінням перекодувати звуки мовлення у букви, позначати їх на письмі рукописним шрифтом, вони засвоюють і такі важливі вміння орфографічного характеру[18]:

- позначення на письмі звуків у складах і словах (послідовно, без пропуску і заміни літер);
- роздільне написання слів у реченні;
- вживання великої літери для позначення початку речення та у власних назвах;
- позначення на письмі м'якості приголосних звуків буквами **ь, і, я, ю, є**;
- перенесення частин слів з рядка в рядок.

Враховуючи те, що в період навчання грамоти учні оволодівають уміннями записувати слова, вимова і написання яких збігаються, основну роль на всіх уроках письма має відігравати звукобуквений аналіз слів із застосуванням розрізної азбуки.

Цей аналіз має органічно поєднуватись із семантичним аналізом слів. Як і на уроках читання, на уроках письма учні працюють над збагаченням, уточненням й активізацією свого словникового запасу.

У букварний період навчання грамоти застосовуються такі види робіт, спрямовані на вироблення в учнів графічних навичок письма[14]:

1. Підготовчі вправи, завданням яких є навчити дітей аналізувати графічну будову нової літери (з яких елементів вона складається), за

допомогою зразка з додатковими орієнтирами (стрілочками) визначати послідовність накреслення всіх складових елементів.

Підготовчі вправи спочатку виконуються у вигляді уявного письма за зразком учителя на дошці крейдою або мокрим пензликом, у повітрі, на площині парти.

При цьому слід пам'ятати, що зразок уявного письма вчитель мусить давати, стоячи до класу спиною, щоб уникнути дзеркального зображення літери.

Далі виконуються вправи в зошиті за зразками букв, накреслених пунктирними лініями. Усі ці підготовчі вправи до самостійного цілісного написання літери мають дати дітям уявлення про те, де, в якому саме місці робочого рядка слід розпочинати письмо, куди вести кульку ручки, в якому місці можна допустити відрив ручки від паперу, як забезпечити правильне поєднання букви з наступною.

Тільки після цього вчитель дає завдання самостійно записати в зошиті 2—3 букви, щоб виявити, як учні засвоїли графічну форму нової літери. У цей час він спостерігає за роботою учнів, дає поради, вказує на недоліки, надає індивідуальну допомогу слабшим учням.

2. Вправи, спрямовані на вироблення ритмічного письма у темпі, доступному для всіх учнів класу. Вчитель уголос дає учням орієнтир часу, який вони мають затратити на написання літери по елементах.

**Наприклад**, буква і (ра-а-з і-і, два), а (ра-аз і, два і), м (ра-аз і-і, два і-і, три)[14].

Такі вправи називаються письмом під такт.

3. Списування з дошки, з букваря або спеціальних індивідуальних карток друкованих літер, складів, слів і найпростіших речень. Під час списування учні можуть напівголосно проговорювати звуки, які вони позначають буквами. Це проговорювання має носити складовий характер.

Враховуючи те, що першокласники найчастіше пропускають букви на позначення голосних, це проговорювання може здійснюватись у такий спосіб: „Нора, перший склад но — пишу з буквою о, другий склад ра пишу з буквою а”.

„Літо, після „ел” пишу букву і, бо перший звук м’який”. Для попередження помилок на пропуск букв, що позначають збіг приголосних, доцільно вимагати від учнів проговорювання слів у такий спосіб, який відповідає первинному їх прочитуванню, тобто з фіксацією артикуляційно і на слух тих приголосних звуків, , що стоять за межами злиття, наприклад: „Листок, пишемо склад ли з буквою й, далі с, тоді то з буквою о, і нарешті – к”.

Учні, які списують слова без помилок, можуть з дозволу вчителя писати мовчки, без проговорювання.

4. Вибіркове списування застосовується з метою закріплення опрацьованих літер. Таку роботу учні можуть виконувати на основі матеріалу, поданого в букварі (колонки слів), на таблиці, на дошці. Завдання можуть мати такий характер:

- 1) вписати слова з буквою ч на початку слова;
- 2) вписати тільки слова з двох складів;
- 3) вписати слова, у яких буквою з позначено м’який приголосний;
- 4) вписати тільки імена дітей;
- 5) вписати слова, які відповідають на питання що? та ін.

5. Письмо літер, складів і найпростіших за звукобуквеною будовою слів під диктовку. Ці фонетико-графічні диктанти за формою проведення можуть бути попереджувальні, пояснювальні і контрольні.

6. Запис складів і слів по пам’яті. Учні спочатку читають склад на дошці, називають звуки (або букви), які входять до цього складу, потім він закривається, а учні записують. Після запису склад відкривається, учні звіряють записане в зошиті із зразком, поданим на дошці

рукописним шрифтом. Подібним чином виконується і запис слів з пам'яті.

7. Вправи на перевірку виконаних записів. Цьому вмінню вчитель повинен приділити особливо пильну увагу. Вже в період навчання грамоти учні повинні навчитися зіставляти із зразком свої записи, виконані у процесі як списування, так і інших видів роботи з письма.

Вчитель показує, як треба здійснювати самоконтроль, промовляючи слова за складами, звіряючи їх із зразком на дошці, в підручнику чи на картці. Від цього вміння значною мірою залежатиме грамотність учнів на наступних етапах навчання.

Щоб написати будь-яку букву, слід знати, як називаються її елементи. Всі елементи літер поділяються на основні та додаткові[25].

#### Основні елементи великих та малих літер



довга і коротка, пряма, похила лінія;



довга і коротка, пряма, похила лінія із заокругленням

внизу праворуч;



довга і коротка, пряма, похила лінія із заокругленням

вгорі ліворуч;



довга і коротка, пряма, похила лінія із заокругленням

внизу ліворуч;



довга і коротка, пряма, похила лінія із заокругленням

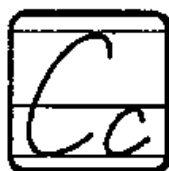
вгорі ліворуч, внизу праворуч;



довга, пряма, похила лінія із петлею внизу ліворуч;



довга, пряма, похила лінія із петлею вгорі праворуч;



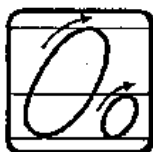
великий та малий лівий півовал ;



великий та малий правий півовал;



великий та малий лівий овал;



великий та малий правий овал;



горизонтальна лінія;



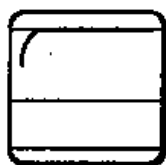
довга, пряма, похила лінія із лежачою петлею вниз

ліворуч;



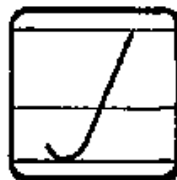
довга і коротка, пряма, похила лінія із штрихом вгорі

ліворуч, вниз – праворуч;



пряма, горизонтальна лінія із заокругленням ліворуч

вниз;



довга, пряма, похила лінія із штрихом вгорі ліворуч, а

внизу з заокругленням ліворуч;



### горизонтальний півовал

Слід вживати тільки слово лінія, це термін графіки, і не слід вживати замість нього «паличка»[25].

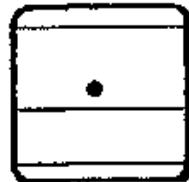
### Додаткові елементи великих та малих літер



короткий, поєднувальний штрих;



короткий, поєднувальний штрих;



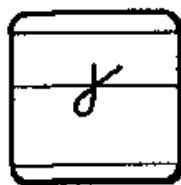
крапка;



дві крапки;



коротка, дугоподібна лінія, другий елемент літери «ге»;



мала петля;



початковий елемент малої літери «че».

Процес засвоєння учнями конфігурації нової літери потребує дотримання вчителем чіткої, обґрунтованої висновками психолого-педагогічної науки, послідовності (алгоритму) роботи.

Розглянемо прийоми навчання учнів писати нову букву[21]:

1. Розгляд демонстраційної картки із зображенням друкованої та рукописної літер. Порівняння друкованої та рукописної літер (визначення подібного і відмінного у їх структурі). Зіставлення конфігурації рукописної літери з об'єктами навколишнього світу. Виявлення елементів, що знайомі учням з досвіду засвоєння рукописних форм літер, що вивчалися раніше.

2. Розгляд зразка рукописної букви, де стрілкою позначено напрям руху руки.

3. Визначення елементів, з яких складається рукописна літера (на таблиці, в зошиті).

4. Конструювання букви з вирізаних з картону елементів.

5. Детальне пояснення (коментування) вчителем написання букви спочатку по демонстраційній картці, а потім на дошці (2-3 рази).

6. Виконання різноманітних вправ:

- написання букви «в повітрі»;



- письмо в необмеженому просторі;
- обведення пальцем букви з наждачного паперу, що наклеєна на листку (досвід роботи О. Потапової);

- письмо мокрим пензлем на дошці;
- обведення літери по контуру в прописах тощо.

7. Обведення зразків букв, які написані пунктиром.

8. Індивідуальна допомога вчителя з написання букви в зошиті учня.

9. Виявлення вчителем типових помилок у накресленні букв і колективне їх виправлення (на дошці).

10. Письмо під рахунок (під такт).

Після засвоєння конфігурації нової літери першокласники вчаться писати з нею буквосполучення, склади, слова і речення, вміщені у прописах (у зошитах у косу лінію).

При написанні складів необхідно дотримуватися такої послідовності[23]:

1) хороше повторення за вчителем або читання складу учнями з дошки (таблиці);

2) визначення звуків складу;

3) називання літер складу за порядком для запису;

4) з'ясування типів поєднань літер у складі;

5) показ каліграфічного письма складу учителем на дошці;

6) запис складу учнями і перевірка його написання шляхом перечитування.

Розглянемо послідовність роботи при написанні слів[23]:

1) повторення або читання учнями слова з прописів (дошки, таблиці);

2) з'ясування значення слова, усне складання словосполучень (за запитаннями вчителя), речень (з опорою на малюнок) з цим словом;

- 3) частковий або повний звуко-буквений аналіз слова для з'ясування розбіжностей між вимовлянням і написанням (якщо вони є);
- 4) поділ слова на склади, називання їх вголос;
- 5) з'ясування складних випадків з'єднань;
- 6) запис слова вчителем на дошці; написання слова учнями у зошиті;
- 7) перевірка написаного шляхом перечитування.

У букварний період навчання письма учитель може запропонувати різні види письмових вправ – списування (просте, вибіркоче, творче), диктанти (слухові, зорово-слухові, письмо з пам'яті, малюнкові, вибіркочі, самодиктанти, творчі), творчі письмові завдання.

### **Письмо основних з'єднань букв**

У період навчання грамоти першокласники знайомляться з різними типами з'єднань букв у склади і слова. Розрізняють три основні типи поєднань літер[24]:

- верхнє (мі, ит, пи, ир, аш, Лу, Як);
- середнє (ма, аб, бо, че, уд, де, Са, Ро);
- нижнє (мя, мм, ум, ил, Ля, Ря).

Типи поєднань літер залежать від початку написання наступної літери. Якщо наступна літера пишеться від верхньої рядкової лінії, то з'єднання буде верхнім (ми, зу, Лі).

Якщо початок написання наступної літери ближче до середини робочого рядка, тоді з'єднання середнє (де, но, ус, ра, иж, сх).

У випадку, коли наступну літеру починаємо зображувати трохи вище нижньої рядкової лінії (літери з переднім плавним елементом – л, м, я), то з'єднання буде нижнім.

Також існують два способи поєднання літер: безвідривний та відривний.

*Безвідривне (природне) поєднання літер* буде в тому випадку, коли останній елемент попередньої літери легко переходить у початок наступної – ши, пу, сі, Лі, Св тощо[14].

*Відривне поєднання* – коли попередня літера не має власної з'єднувальної лінії і треба писати додаткову (ол, би, юз, Да, Зо, Ге, Бу тощо), або коли наступна літера має у своїй структурі овал чи правий півовал (о, а, б, с, д, є, ф), які пишуться справа наліво, тому треба відірвати ручку від паперу[14].

Залежно від початку написання літери, з якою ми сполучаємо попередню, для поєднання використовуємо коротку пряму похилу і вигнуту лінії.

Розглянемо типи з'єднань літер **о, ь, в**.

Літера	Тип з'єднання	
	безвідривне (використовуємо вигнуту лінію)	відривне (використовуємо коротку пряму похилу лінію)
<b>О</b>	<b>т, п, н, в, р</b> тощо (що пишуться від верхньої рядкової) <b>з, х, ж, г</b> тощо (що починають писатися з лівого півовалу і лівого верхнього заокруглення)	<b>л, м, я</b> (що починають писатися трохи вище нижньої рядкової)
<b>в, ь</b> (відкрита форма)	<b>у, ш, к, п, г</b> тощо	<b>о, а, д, б, с</b> тощо (що починають писатися з овалу чи правого

		півовалу справа наліво)
<b>В, Ъ</b> (закрита форма)		<b>Л, Я, М</b> (що починають писатися над нижньою рядковою лінією)
великі літери <b>Б, В, Г, Ґ, Д, З, І, Ї, О, Р, У, Ф, Ю</b>		від цих літер з нижньої рядкової пишеться з'єднувальна лінія

Робота над виробленням у першокласників навичок правильного каліграфічного поєднання літер є обов'язковою на уроках письма у букварний період.

Отже, у букварний період шестирічні першокласники вчать правильно проводити звуковий, буквений, складовий, зіставляти та порівнювати письмо великих і малих букв, знаходити спільне і різне друкованих і рукописних зошитах; зображувати букву, склад у рядку зошита, користуючись при цьому правильним верхнім, нижнім і середнім поєднанням, дотримуючись гігієнічних правил письма;

Робота вчителя в цьому навчанні є найважливішою і вирішальною. Саме під час уроку вчитель має не лише фронтально демонструвати правильне написання букв, але й індивідуально з кожним учнем відточувати техніку письма.

### 2.3. Структура уроку букварного періоду

У букварний період навчання грамоти проводяться два типи уроків письма: урок вивчення нової літери та урок закріплення знань, умінь і навичок учнів. Макроструктури цих уроків відрізняються одним етапом – вивчення нової літери[20].

Структура уроку письма нової літери найчастіше складається з таких етапів:

**I етап. Організаційний момент (0,5-1 хв)**

Створення ситуації психологічного комфорту та емоційного настрою. Перевірка готовності робочих місць до уроку

**II етап. Актуалізація опорних знань (3-5 хв)**

1. Повторення вивченого матеріалу на уроках читання

Вчитель пропонує учням звукові аналітичні і синтетичні вправи зі звуками, що вивчалися на попередньому уроці читання, зокрема: упізнавання цих звуків у заданих учителем словах з визначенням місця їх звучання (на початку, в середині, в кінці слова); утворення складів зі звуками, що вивчалися; утворення нових слів, шляхом додавання складів з раніше вивченими звуками[20; с.201].

2. Повторення вивченого матеріалу на уроках письма відбувається у такій послідовності:

- 1) повторення гігієнічних правил письма;
- 2) називання літер, написаних на дошці, визначення їх структури;
- 3) аналітико-синтетичні графічні вправи («Допиши літеру», «Утвори букви», «Вилікуй літеру»), Диктант (букв, буквосполучень, складів, слів);
- 4) підготовчі вправи до написання нової літери (вміщені на сторінці прописів – малювання, штрихування, письмо елементів, які входять до складу нової літери)[20; с.201].

**III етап. Вивчення нового матеріалу (15-20 хв)**

1. Підготовча робота до вивчення нового матеріалу (спрямована на реалізацію принципу від звука до букви).

2. Виокремлення вивченого звука з мовного потоку.

Характеристика звука (звуків). Добір слів з цим звуком.

3. Оголошення теми, мети і завдань уроку.

4. Засвоєння конфігурації літери:

1) Аналіз демонстраційного зразка писаної і друкованої літер (порівняння друкованої і писаної літер (великої і малої); встановлення схожості структури літери з предметами навколишньої дійсності; встановлення подібності між вивченими літерами та новою; визначення поелементної будови літери)[20; с.202].

2) Пояснення написання літери вчителем на дошці.

3) Написання літери учнями (коментоване письмо в повітрі; письмо «сухим пером»; обведення пунктирних зразків у зошиті; письмо 3-4 літер учнями самостійно (вчитель ходить між партами, спостерігає, надає індивідуальну допомогу); визначення вчителем основних помилок (у разі потреби – повторний коментований показ написання літери вчителем); написання рядка літери учнями самостійно).

*Фізкультхвилинка.*

**IV етап. Закріплення й узагальнення вивченого матеріалу (5-10 хв)**

Утворення, читання та запис складів з вивченою літерою (визначення типів з'єднань). Словотворчі завдання. Словникова робота. Написання слів з вивченою літерою. Списування складів, слів з новою літерою з друкованого зразка.

**V етап. Підсумок уроку(1-3 хв)**

Підсумкова бесіда.

## ВИСНОВКИ

Працюючи над темою своєї роботи ми вивчили особливості формування каліграфічного письма учнів 1 класу.

1. Процес навчання дітей письму має ґрунтуватися на міцних науково-методичних та психологічних знаннях учителя, оскільки від того, який рівень сформованості навичок письма в молодших школярів залежить ефективність здійснення мовної освіти.

Виконання технічних вимог письма – один із факторів прискореного формування графічної навички.

2. У каліграфії виділяють такі методи як копіювальний, лінійний, тактовий, аналітико – синтетичний, генетичний, асоціативно – порівняльний.

Та використовують такі прийоми як письмо букви за зразком, копіювання, "уявне письмо", письмо мокрим пензлем на дошці, письмо пальцем по парті, письмо з рукою вчителя.

Всі ці методи та прийоми спряють формуванню рухових навичок писання у дітей шестирічного віку. При застосуванні даних прийомів у каліграфії письмо буде послідовним, систематичним і правильним.

На уроках письма учні засвоюють написання всіх малих та великих літер алфавіту, найпоширеніші види з'єднань елементів букв.

В учнів відпрацьовуються початкові вміння списувати букви, склади, слова і речення подані рукописним та друкованим шрифтами, записувати на слух одно-, дво- і трискладові слова, написання яких збігається з вимовою; зв'язати написане із зразком на основі поскладового напівголосного промовляння і здійснювати виправлення допущених помилок.

3. Процес навчання дітей письму в букварний період має ґрунтуватися на міцних науково – методичних та психологічних знаннях учителя, оскільки від того, який рівень сформованості навичок письма в

молодших школярів залежить ефективність здійснення мовної освіти учнів.

Важливу роль відіграє особистий приклад того, хто навчає. Так, для того, щоб учні добре засвоїли будову букв, послідовність написання, вчитель мусить наочно показати на класній дошці.

Написання вчителем є для дітей зразком, який вони наслідують і все те, що вчитель пише на дошці, діти старанно копіюють у своїх зошитах.

Вимоги чіткого, правильного і каліграфічного письма повинні повсякденно ставитись до всіх класних і позакласних робіт учнів.

Також процес навчання письма мусить бути організований як доступний, простий, темп повинен бути спочатку повільний з поступовим його наростанням.

Слід зауважити, що навчання дітей письму повинно бути послідовним і систематичним. Тут слід твердо пам'ятати: доки учні не засвоять повністю правильного письма, не може бути й мови про перехід на темп більш прискорений.

Збереження встановленого накреслення букв і норм письма. Ця умова має бути загальною і обов'язковою для всіх учнів.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барищук Г. С. Усунення вад письма. 1–4 класи Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2003. 40 с.
2. Богуш А. М. Готуємо руку дитини до письма Тернопіль : Мандрівець, 2001. 56 с.
3. Будна Н. О., Походжай Н. Я. , Шост Н. Б. Уроки навчання грамоти. 1 клас. Посібник для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. 256 с.
4. Вашуленко М. С. : Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у двох частинах). Ч. 1 / М. С. Вашуленко. - К. : Видавничий дім "Освіта", 2018. - 112 с.
5. Вашуленко М. С. : Українська мова. Буквар : підруч. для 1 кл. закладів загальної середньої освіти (у двох частинах). Ч. 2 / М. С. Вашуленко. - К. : Видавничий дім "Освіта", 2018. - 112 с.
6. Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 р [Електронний ресурс]./ – Режим доступу: <https://www.pedrada.com.ua/article/2732-zakon-ukrani-pro-povnu-zagalnu-serednyu-osvtu>. – Назва з екрану.
7. Захарійчук М.Д. Українська мова. 1 клас: Післябукварна частина / М.Д. Захарійчук. – К. : Грамота, 2012.-80 с.
8. Кубинський М. В. Формування навичок письма – одна з основних проблем початкової школи. Початкова школа, 2006. № 5. С. 10–13.
9. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. За наук. ред. М. С. Вашуленка. К. : Літера ЛТД, 2011. С. 33–94.
10. Нагрибельна, І. А. Сучасні педагогічні технології на уроках української мови в початковій ланці освіти / І. А. Нагрибельна // Печатное слово. – 2008. –№ 4/29.

11. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bıbık. - Kyıv : Lıtera LTĐ, 2018. - 160 s.
12. Rogovık L. Psıhologo-pedagogıchnı aspekty navchannya shestılıtok chıtannya í pıсьma. Pochatkova shkola, 2002. № 2. S. 11–12.
13. Sapun G. M., Pachashınska M. O. Uroky navchannya gramoty (pıсьmo ta rozvytok movlennja). Ternopıľ : Pıdruchnyky í posıbnıky, 2004. 136 s.
14. Skrypchenko N. F. Grafıchnı navıchky molodshıx shkoljarıv. Pochatkova shkola, 2003. № 6. S. 28–34.
15. Sugejko L.G. Kalıgrafıja: Navch. metod. posıb. - Herson: TOV "BKФ" "СТАР" "LTĐ", 2015.-148 s.
16. Typova osvıtnja prohrama rozroblena pıd kerıvnyctvom Savchenko O.J. dla 1- 2 klasu [Elektronnyj resurs]./ – Rezhım dostupu: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/prohramy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>. – Nazva z ekranu.
17. Typova osvıtnja prohrama rozroblena pıd kerıvnyctvom Shıjana R.B. dla 1 cyklu (1- 2 klas) [Elektronnyj resurs]./ – Rezhım dostupu: <http://elt.dinternal.com.ua/image/data/forTeacher/prohrama-rochatkovoı-shkoly-shyian.pdf>. – Nazva z ekranu.
18. Trunova V. A. Metodıka kalıgrafıı: Metodıchnı rekomendacıı dla studentıv, uchıtelıv pochatkovıx klasıv. Odessa, 1991. 178 s.
19. Uzorova O., Neřodova O. Palychıkova ģımnastıka. K. : Shkola, 2003. 128 s.
20. Fıcuła M. Pedagogıka vıshčoı shkoly: Navchálnyj posıbnık [Tekst] /M. Fıcuła. - K.: "Akademvıdav", 2006. - 352 s.
21. Formuvannya kalıgrafıchnıx navıchok. Metodıchnıj poradnik. Pochatkova osvıta. 2007. Lyutyj, № 8 (392).
22. Cepova I. V. Vıkorystannya hudožnjo-zorovıx obrazıv u navchanny pıсьma shestılıtnıx peršoklasnykıv. Pochatkova shkola, 2005. № 8. S. 60–61.

23. Цепова І. В. Готуємось до уроків навчання грамоти (письмо). 1 клас. Х. : Ранок, 2008. 160 с.
24. Цепова І. В. Створення образів літер – провідний прийом навчання письма шестиліток. Початкове навчання та виховання, 2006. № 17 (93). С. 38–39.
25. Чабайовська М. І. Єдині зразки каліграфічного письма букв українського алфавіту та цифр: Навч.-метод, посібник. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2010. 116 с.
26. Чабайовська М.І. Зошит з каліграфії в II частинах. Частина I. - Тернопіль: Мальва-ОСО, 2016. – 56 с.
27. Часнікова О.В. Компетентнісний підхід в освіті як основа її реформування [Електронний ресурс]. /– Режим доступу: [https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page\\_id=2607](https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=2607). – Назва з екрана.
28. Шаталова В. В. Бесіда для батьків першоклаників «Підготовка руки дитини до письма». Початкове навчання та виховання, 2009. № 27 (211).
29. Яловська О. О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок. Тернопіль : Мандрівець, 2011. 228 с.

## ДОДАТКИ

### Додаток А

#### Конспект уроку з української мови для учнів 1 класу на тему

#### "Звук (б), буква «Бе» "

**Тема:** Звук (б), буква «Бе»

**Мета :** формувати вміння правильно вимовляти і виділяти з вимовленого слова звук (б), позначати його в звуковій моделі відповідним умовним знаком та буквою «бе» на письмі; розвивати увагу, граматичну пильність, логічне мислення; збагачувати словниковий запас учнів; виховувати бережливе ставлення до кожної хвилини життя, працьовитість, повагу до членів родини.

**Обладнання:** предметні малюнки, абеткова квітка, зображення букви «бе», комплект фішок для звукового аналізу слів, ілюстрації, набір слів до уроку, малюнки, проектор.

Хід уроку

#### **I. Організація класу.**

Подивилися на мене.

Посміхнулися усі.

Чи готові до роботи?

Молодці!

Очі дивляться – та все бачать

Вуха слухають – та всечують.

Голова – думає.

Яким буде урок? – найцікавішим.

Які у мене діти? – найкращі.

#### **II. Активізація навчальної діяльності. Повторення вивченого.**

- Щоб потрапити на незвичайний урок, вам потрібно назвати «зимове» слово. (Діти називають по черзі слова. На екрані з'являються ілюстрації та слова: мороз, холод, заметіль, завірюха, вітер, сніжинка. Снігуронька, сніг, коляда, снігур, Різдво, рукавиці, шуба...)

- **Звучить аудіо запис «Хуртовина»**
- Вчитель.  
Сніг ви назвали,  
Сніжинку згадали,  
Склали з літер вітер  
Дуже добре, діти.  
Заметіль, завірюха  
Засвистіло у вухах.  
Отак ми помалу  
Зиму змалювали.
- Яке питання поставимо до цих слів?
- Назвіть ознаки зими.
- Що робить зима?
- Погляньте у вікно. Чи можна назвати зиму безбарвною? Який основний колір зими? ( на уроках природознавства ми вчили про речовини, Що є безбарвним? Вода)
- Що ще може бути білого кольору?

### **Робота зі складовими таблицями**

( читають пошепки, голосніше, голосно)

<b>Б</b>	<b>БЛИСКАВКА</b>
<b>БО</b>	<b>БАЛЕРИНА</b>
<b>БУК</b>	<b>БУРАТИНО</b>
<b>БРАТ</b>	<b>БУЗИНА</b>
<b>БУКВА</b>	<b>БЕРЕЗА</b>
<b>БІЛИТИ</b>	<b>БУЗОК</b>
<b>БУБОНИТЬ</b>	<b>БІБ</b>
<b>БАСКЕТБОЛ</b>	<b>БИ</b>
<b>БІБЛІОТЕКА</b>	<b>Б</b>

### **III. Набуття нових знань**

1) Конкурс на кращого скоромовця. (робота над скоромовкою).

Давайте пригадаємо вивчені скоромовки

## 2) Виокремлення звука (б)

Бурі бобри брід перебрели,  
Забули бобри забрати торби.

- Про кого йде мова?
- Що вони робили?
- Повторіть скоромовку разом зі мною (чітко, цілими словами)
- Повторіть тільки губами («Німе кіно» за матеріалами авторського посібника «Перші кроки»)
- Тепер швидше і голосніше. По одному.
- Який звук найчастіше повторюється
- Розкажіть спосіб творення. (міцно стулюємо губи, набираємо багато повітря і з голосом виштовхуємо його, відкривши губи).
- Спробуйте охарактеризувати його. ( приголосний, бо при вимові беруть участь і губи) То який він ще? (губний)

## 3) Гра «Впізнай звук» (б).

- Звук ми охарактеризували, а чи вмієте ви його розпізнати в мовленні? Оплесками визначте слова, в яких є звук (б) :

Собака, ведмідь, бик, борсук, кабан, бобер, лисиця, білка.

- А тепер уважно послухайте слова і назвіть зайве:

Зебра, борсук, верблюду, бджола, бегемот. (зайве бджола)

- Чому? (бо решта слів – назви звірів, а бджола – комаха)
- Що ви знаєте про бджолу?

## 4) Розвиток мовлення.

- Сьогодні у нас на уроці присутня ось така бджола ( зображення комахи на екрані) . Дорослі називають її схожою на справжню, але значно більшу, щоб ми могли її роздивитися. Вона запрошує вас на килимок, де розсіпані слова, з яких треба скласти речення.

**Бджола мала, а й та працює.**

- Це прислів'я. ми часто зустрічаємося з ним на уроках. Як ви розумієте це прислів'я?

Люди здавна поважали цю комаху за її працьовитість. Давайте і ми будемо трудитися, душу, старанність у роботу вкладати, і кожную хвилину берегти.

### 5) Фізкультхвилинка «Морозець»

### 6) Гра «Живий звук»

Діти руками показують звукові моделі слів сова, зима, тато, брат)

**Робота в парах.** (з'єднати слова з їх звуковими моделями)

Баран - =0-0- - 0

Дуб - -0-0-

Білочка - -0-

### 7) Гра «Мовний конструктор»

- Скласти речення зі словом «білка»

Група А : за схемою

Група Б : за цією ж схемою, але, щоб кожне слово розпочиналося звуком (б).

### 8) Знайомство з буквою «бе».

- Звук (б) – на письмі позначає букву «бе». Буква «бе» - друга літера абетки, вона в алфавіті стоїть поряд із буквою Аа.

Йшов баранчик з нами в ліс,

На рогах травичку ніс.

Ми вивчаєм букву Бе,

Він із нами: «Бе-бе-бе»

### 9) Гра «Образ літери»

- М'який знак собі з дощок

Змайстрував зручний дашок.

Можу йти тепер далеко

Не страшні дощі і спека!-

Подивився знак в люстерко –

І в очах йому померкло:

Він впізнати не міг себе,

Схожий був на букву «бе».

- Заплющте очі й уявіть, на що схожа буква «бе»? ( на велику букву Г з животиком, на цифру 5)

### **- Гра . Робота з текстом.**

Клас ділиться на 2 команди.:

*Читайлики* : читають текст

*Дослідники* : підкреслюють літеру «Бе» та рахують

Білочки

У лісі під старими дубами бавилась дівтора. Раптом Борис крикнув : «Білки! Білки!»

Діти кинулись до тварин. Але білочки зникли в дуплі.

- Не ловіть білочок! – заборонив дідусь.

### **10) Діалог «Запитаємо у білки»**

- Де ти білочко живеш? Що ти білочко гризеш?

- Я гризу горішки, і гриби, і шишки. В дубі маю я житло, називається дупло.

- А в морозні люті дні, ти не мерзнеш у дуплі?

- Мене взимку зігрівала тепла шубка хутрова.

### **11) Робота з підручником.**

- А тепер буквар запрошує вас до себе на сторінку...

- Прочитайте пошепки слова

- Чи всі слова вам зрозумілі?

- А тепер слідкуйте за мною. (брат, бабуся, батько...)

- Чи є серед цих слів слова-родичі?

- Що їх єднає? (сім'я)

### **12) Фізкультвильонка**

Лапки в боки, вгору вушка —

Скачуть білочки-подружки.

Один, два, три, чотири, п'ять,



По гілках вони летять.

Один, два, три, чотири, п'ять,

Люблять білочки стрибать.

### 13) Словникова робота.

- Сім'я – це група людей, що складається з чоловіка, жінки, дітей та інших родичів, які живуть разом. Хто хоче більше про це дізнатися, прочитайте у тлумачному словничку. (показати)

- Яким ще словом можна назвати сім'ю? (родиною)

- Чи можна наш клас назвати родиною? (фото класу)

### 14) Робота зі словниковим словом.

- Які пестливі слова можна сказати про бабусю?

- Складіть найкрасивіше речення про бабусю.

- Закрийте оченята і уявіть свою бабусю. Яка вона? Які її ручки? З ким можна порівняти бабусю? (з працьовитою бджілкою)

### 15) Побудова асоціативного куща

Бабуся

Колискова сонечко казки варення піріжки

### 16) Індивідуальна робота.

А тепер у подарунок для бабусь прочитайте наступні слова. (вчитель проходить, вислуховує, схвалює)

- Чудово. Впоралися усі. Бабусям вашим було б приємно.

## IV. Підсумок уроку.

Уважно подивіться на дошку. Серед слів, про які ми сьогодні говорили, є ще одне слово. Воно починається з букви «Бе», яка сьогодні була героїнею нашого уроку. У цьому слові все: любов батька, брата, бабусі, сім'ї, родини, ми з вами, краса чудової природи . назвіть це слово.

### (Батьківщина)

Так, це – Батьківщина, - рідна й одна. Тож давайте берегти кожную хвилину життя, щоб своїми знаннями, які отримуєте на уроках, своєю старанністю, працьовитістю, любов'ю і повагою до рідних і близьких,

добрими справами робити щасливими всіх навколо себе, а значить і свою Батьківщину – одну-однісіньку на все життя!

**(Звучить пісня «Одна калина»)**

#### **V. Тест на самооцінку**

Хто попрацював не дуже добре – підніміть руку

Добре – погладьте себе по голівці

Старанно – поаплодуйте.

### **Додаток Б**

#### **Коментар написання великих і малих літер українського алфавіту**

**-а-**

Мала літера а складається з двох елементів:

1) овалу, 2) прямої лінії, закругленої знизу.

Починаємо писати малий лівий овал трохи нижче від верхньої рядкової лінії (1,3 мм), ведемо вгору вліво похилу лінію, торкаємося верхньої рядкової лінії; пишемо вниз плавну лінію, заокруглюючи її над нижньою рядковою лінією на невеликій відстані (1,3 мм), торкаємося нижньої рядкової лінії, ведемо коротку пряму похилу лінію, перетинаючи початок овалу, доводимо до верхньої рядкової лінії.

Не від-риваючи ручки, пишемо коротку пряму похилу лінію із заокругленням внизу праворуч, доводячи її до середини робочого рядка. Пишемо під рахунок: і-раз-і-два-і.

**-А-**

Велика літера А складається з трьох елементів:

1) довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу ліворуч;

2) довгої прямої похилої лінії із заокругленням унизу праворуч;

3) короткої горизонтальної лінії.

Починаємо писати ліве заокруглення трохи вище від нижньої рядкової лінії (1,3 мм), ведемо довгу пряму похилу лінію до верхньої нарядкової лінії; не відриваючи ручки, пишемо вниз довгу пряму похилу лінію, поєднуючи перші два елементи до середини допоміжного рядка, заокруглюємо її праворуч майже над нижньою рядковою лінією, ведемо до середини робочого рядка. Відриваємо ручку. По верхній рядковій лінії пишемо коротку горизонтальну лінію (довжина — 4 мм). Пишемо під рахунок: раз-і-два-і-раз.

**-б-**

Мала літера б складається з двох елементів:

- 1) малого лівого овалу;
- 2) довгої прямої похилої лінії, яка плавно переходить у коротку горизонтальну лінію.

Починаємо писати малий лівий овал трохи нижче від верхньої рядкової лінії (1,3 мм), ведемо вгору вліво похилу лінію, торкаємося верхньої рядкової лінії; пишемо вниз плавну лінію, заокруглюючи її над нижньою рядковою лінією на невеликій відстані (1,3 мм), торкаємося нижньої рядкової лінії, ведемо довгу пряму похилу лінію, перетинаючи початок овалу, трохи не доводячи її до верхньої міжрядкової лінії (1,3 мм), плавно заокруглюємо вправо і по верхній міжрядковій лінії пишемо коротку горизонтальну лінію (довжина 3 мм).

Пишемо під рахунок: і-раз-і-і-два.

**-Б-**

Велика літера Б складається з трьох елементів:

- 1) довгої прямої похилої лінії із заокругленням внизу ліворуч;
- 2) великого правого півовалу;
- 3) прямої горизонтальної лінії із заокругленням ліворуч вниз.

Починаємо писати довгу пряму похилу лінію від верхньої нарядкової лінії; на невеликій відстані від нижньої рядкової лінії (1,3 мм) робимо заокруглення вліво, торкаючись нижньої рядкової лінії,

закінчуємо написання елемента трохи вище від нижньої рядкової лінії (1,3 мм).

Відриваємо ручку. Трохи вище від верхньої рядкової лінії (1 мм) починаємо писати великий правий півовал, заокруглюємо, торкаємося нижньої рядкової лінії, повертаємо вліво вгору, закінчуємо писати великий правий півовал на невеликій відстані (1,3 мм) від нижньої рядкової лінії, не торкаючись першого елемента. Відриваємо ручку.

Третій елемент букви починаємо писати від середини допоміжного рядка, плавно заокруглюємо вліво, ведемо пряму горизонтальну лінію по верхній міжрядковій лінії (до-вжина елемента 10 мм).

Пишемо під рахунок: : раз-і-і-раз-і-два-і.

**Кодекс академічної доброчесності  
здобувача вищої освіти Херсонського державного університету**

Я, Дурненко Анастасія Андріївна, учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету, **УСВІДОМЛЮЮ**, що академічна доброчесність – це фундаментальна етична цінність усієї академічної спільноти світу.

**ЗАЯВЛЯЮ**, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:


- дотримуватися:
  - вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
  - принципів та правил академічної доброчесності;
  - нульової толерантності до академічного плагіату;
  - моральних норм та правил етичної поведінки;
  - толерантного ставлення до інших;
  - дотримуватися високого рівня культури спілкування; - надавати згоду на:
    - безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;
    - оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
    - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;

- надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
- не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
- своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
- не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
- підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
- поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
- не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;
- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки ;

- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;
- не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;
- не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

**УСВІДОМЛЮЮ**, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

02.04.2020  
(дата)

  
(підпис)

Анастасія Дурненко  
(ім'я, прізвище)

**ДОВІДКА****Про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці**

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 013 Початкова освіта (денна форма)

спеціальності 013 Початкова освіта (денна форма)

<b>Автор роботи</b>	Дурненко А
<b>Назва роботи</b>	Формування графічної компетентності в учнів перших класів закладів загальної середньої освіти
<b>Факультет</b>	Педагогічний факультет
<b>Науковий керівник</b>	доцент Сугейко Л.Г.
<b>Роботу перевірено за допомогою програмного засобу</b>	Unicheck
<b>Ідентифікаційний номер роботи</b>	ID файлу: 1002567479
<b>Результати перевірки</b>	Схожість 80,7%

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Соболь



## Звіт про повторну перевірку кваліфікаційної роботи на унікальність



Власник документу:  
Оксана Блінова

ID перевірки:  
1003296818

Дата перевірки:  
19.05.2020 10:18:21 EEST

Тип перевірки:  
Doc vs Internet

Дата звіту:  
19.05.2020 10:40:34 EEST

ID користувача:  
94124

Назва документу: Durnenko\_ped\_2020\_check

ID файлу: 1003275682 Кількість сторінок: 36 Кількість слів: 11223 Кількість символів: 56939 Розмір файлу: 88.22 KB

## 2.79% Схожість

Найбільша схожість: 2.79% з джерело <https://www.bestreferat.ru/referat-136732.html>

2.79% Схожість з Інтернет джерелами 1 ..... Page 38

Не знайдено жодних джерел у Бібліотеці

## 0.29% Цитат

Цитати 2 ..... Page 39

Вилучення переліку посилань вимкнено

## 1.34% Вилучень

Джерела менше, ніж 8 слів або 1% автоматично вилучено

1.34% Вилучення з Інтернету 32 ..... Page 40

Вилучений текст з Бібліотеки відсутній

## Підміна символів

Не знайдено заміненних символів